HÖGSKOLAN
I GÄVLE

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Anmälningsplikten i förskolan.

En intervjustudie om kunskaperna hos dem som är skyldig att anmäla sin oro för barn.

Lina Dahlöf och Liiz Pettersson

2014

Examensarbete, Grundnivå (högskoleexamen), 15 hp
Pedagogik
Förskollärarprogrammet

Examensarbete i pedagogik

Handledare: Maud Söderlund
Examinator: Peter Gill

Abstract.

Examensarbete i pedagogik, 15 hp. Förskollärarprogrammet.

Titel:	Anmälningsplikten i förskolan. En intervjustudie om kunskaperna hos dem som är skyldig att anmäla sin oro för barn.
Författare:	Lina Dahlöf och Liiz Pettersson.
Termin och år:	Höstterminen 2014.
Handledare:	Maud Söderlund.
Examinator:	Peter Gill.

Enligt socialtjänstlagen 14 kap. 1 § (2001:453) har alla som arbetar inom förskolan skyldighet "att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd". Tidigare forskning visar att förskola och skola endast anmäler 30-40 procent av de fall som de borde anmäla (Olsson, 2011). Orsakerna till att så pass få fall faktiskt anmäls tycks vara flera men en av dem kan bero på okunskap (Ekelund & Dahlöf 2009).
Vårt syfte med denna studie var att se vad de som vi intervjuat har för kunskaper om förskolans anmälningsplikt. Vi ville även se hur samarbetet mellan förskolorna och socialtjänsten ser ut då det handlar om anmälningsplikten. I vår studie har vi använt oss av kvalitativa intervjuer med åtta respondenter som arbetar som förskollärare, förskolechef eller socialsekreterare.
Resultatet visar att kunskapen om den anmälningsplikt som finns är något som de allra flesta respondenter har men de känner ändå en viss osäkerhet. Undersökningen visar även att om en anmälan sker så är det via förskolechefen.

Nyckelord:

Anmälningsplikt, barn som far illa, förskollärare och samverkan.

INLEDNING. **1**
BAKGRUND. **2**
Historiskt perspektiv. 4
Begreppet barn som far illa. 4
Omsorgssvikt. 5
Förskolans samverkan med föräldrarna. 5
Anmälningsplikten och anmälningar till socialtjänsten angående barn som far illa. 6
Barnahus. 7
Tidigare forskning. 7
PROBLEMFORMULERING. **9**
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR. **10**
METOD. **11**
Urval. 11
Genomförande. 12
Intervjumetod. 13
Bearbetningsmetod. 13
Validitet och Reliabilitet. 14
Etik. 15
RESULTAT. **16**
Kunskaper hos förskollärarna kring förskolans anmälningsplikt. 16
Kunskaper hos förskolecheferna kring förskolans anmälningsplikt. 17
Arbetet i förskolorna kring förskolans anmälningsplikt. 18
Arbetet hos socialtjänsten kring förskolans anmälningsplikt. 20
DISKUSSION. **22**
Kunskaper hos förskollärarna angående förskolans anmälningsplikt. 22
Kunskaper hos förskolecheferna kring förskolans anmälningsplikt. 23
Arbetet i förskolorna kring förskolans anmälningsplikt. 24
Arbetet hos socialtjänsten kring förskolans anmälningsplikt. 25
Slutsats. 25
FÖRSLAG TILL FORSKNING. **27**
REFERENSLISTA. **28**
BILAGA 1. MISSIVBREV. **31**
BILAGA 2. INTERVJUFRÅGOR. **32**
BILAGA 3. HANDLINGSPLAN. **34**

Förord.

Vi har valt att studera anmälningsplikten i förskolan. Detta är något som fångat vårt intresse eftersom vi anser att det är av stor vikt att de barn som behöver det får den hjälp som socialtjänsten kan tillhandahålla så tidigt som möjligt i livet.

Utan de respondenter som ställt upp på intervjuer hade vår studie aldrig gått att genomföra så ett stort Tack till er. Vi vill även tacka vår handledare Maud Söderlund som framförallt i början av vårt arbete fick in oss på rätt spår.

Allt arbete har vi gjort tillsammans såsom diskussioner, granskning av litteratur och tidigare forskning, intervjuer, bearbetning av dessa och tillslut sammanställningen av denna uppsats.

Lina Dahlöf och Liiz Pettersson.

Inledning.

För att barn ska utvecklas och vara vid god hälsa har de ett behov av att deras vårdnadsgivare ger dem omvårdnad, trygghet och en god fostran. Detta är även något som är reglerat i föräldrabalken som är en del av den svenska lagstiftningen (Hindberg, 2006). Då något av dessa behov inte uppfylls kan det påverka barnets mående och utveckling. Lundén (2010) använder begreppet omsorgssvikt, något vi kommer förklara närmare längre fram men som kort innebär att barnen blir försummade på något sätt. Omsorgssvikt kan förutom lidande för stunden och påverka barnens utveckling leda till att barnen får framtida men.

Det är socialtjänsten som ansvarar för att hjälpa de barn som behöver det men de har inga naturliga kontakter med barnen och är därför beroende av att människor i barnens omgivning lämnar den informationen till dem. Förskollärare är en stor del av många barns vardag och har därför goda möjligheter att uppmärksamma om barn far illa på något sätt. Detta sker genom att förskollärarna gör en anmälan till socialtjänsten, något som de också är skyldiga att göra enligt socialtjänstlagen. Forskning visar dock att det idag görs anmälningar i låg utsträckning (Backlund, Wiklund & Östberg, 2012) och en anledning till detta kan enligt Ekelund & Dahlöf (2009) vara okunskap hos förskollärarna.

Trots att det är vi som blivande förskollärare som har ett stort ansvar att se och agera då barn far illa är det endast en liten del av vår utbildning som har berört detta. Backlund et. al. (2012) ser det som en möjlig åtgärd att ha med en obligatorisk del kring detta i de utbildningar som leder till yrken i verksamheter med barn. Vems är egentligen ansvaret att förskollärarna ska besitta tillräckliga kunskaper? Är bristande kunskap kring anmälningsplikten hos förskollärarna ett problem? Vi har valt att studera vilka kunskaper yrkesverksamma inom förskolan besitter kring förskolans anmälningsplikt.

Bakgrund.

Alla som arbetar inom förskolan har enligt socialtjänstlagen 14 kap. 1 § (2001:453) skyldighet "att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd".
Detta innebär att alla inom förskolans verksamhet, oavsett utbildning eller befattning, har en skyldighet enligt lag att anmäla sin oro till socialtjänsten. Det är varje enskild individs skyldighet att anmäla sin oro oberoende av de övriga i arbetslaget. Vid vissa förskolor finns dock andra rutiner avseende anmälningsförfarandet, t.ex. att förskolechefen är den som gör anmälningarna efter samtal med sin personal (Bengtsson & Svensson, 2011).

Skollagen innehåller lagar beslutade av riksdagen och visar vad barn, elever samt deras vårdnadshavare har för rättigheter och skyldigheter. Skollagen innehåller även regler som de arbetande inom förskolan samt skolan skall följa (Skolverket, 2011).
I skollagens 29 kap. 13 § (Riksdagen, 2010) står följande skrivet:

> Samverkan och anmälan till socialnämnden
>
> **13 §** Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 14 § och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
>
> Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Enligt Bergstrand (2014) finns det ingen lag om hur en anmälan ska lämnas in till socialtjänsten men att Justitieombudsmannen (JO) vid ett tillfälle yttrat att en anmälan bör lämnas in skriftligt från den anmälningsskyldiga. Den som är anmälningsskyldig kan många gånger stöta på svårigheter med att anmäla och därför behöva stöd i sitt övervägande. Enligt Bergstrand så visar tidigare erfarenheter att de myndigheter som har anmälningsskyldighet ofta väntar med att göra en anmälan på grund av osäkerhet och att anmälaren kanske vill ha mer underlag innan denne tar beslutet att göra sin anmälan.
Enligt en studie gjord av Wiklund (2006) finns det i den svenska lagstiftningen ett stort

tolkningsutrymme när det gäller att avgöra vad det är som ska anmälas till socialtjänsten. Dock bör det enligt Bergstrand understrykas att det inte är den som anmäler som ska göra en utredning utan det ansvaret ligger på socialtjänsten. Om ett barn kan vara i behov av stöd och hjälp från socialtjänsten skall anmälan göras även om uppgifterna är osäkra. Det är sedan upp till socialtjänsten att utreda och besluta om vilka insatser som kan behövas.

Föräldrabalken är den svenska lag som innehåller lagar och regler som gäller förhållandet mellan föräldrar och barn (Hindberg, 2006). I föräldrabalken 6 kap. 1 § (1949:381) står det att: "Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling".

Barnkonventionen består av 54 stycken artiklar som alla syftar till att säkerställa barnens rättigheter oavsett vart i världen de bor. (Falk & Hammarberg, 2007). Barnkonventionen har fyra stycken grundprinciper, dessa har självständiga betydelser men ska även påverka hur de övriga artiklarna tolkas. De fyra grundprinciperna är:

- Principen om icke-diskriminering (artikel 2).
- Principen om barnets bästa (artikel 3).
- Barnets rätt till liv och utveckling (artikel 6).
- Barnets rätt att komma till tals (artikel 12).

De flesta länder i världen har idag skrivit under barnkonventionen. I Sverige är barnkonventionen inte lagstadgad men Sverige är folkrättsligt förpliktad att följa det som står skrivet i där (Melin, 2004).
Barnkonventionen menar att barnen inte är någon annans ägodelar utan att de är individer som har sina egna rättigheter (UNICEF, 2014).

Barnombudsmannen är en svensk statlig myndighet som utifrån lagstiftning arbetar för att barnkonventionens artiklar tillämpas. Genom årliga rapporter till regeringen belyser Barnombudsmannen vad som kan göras för att förbättra barnens rättigheter och intressen. Denna myndighet har ett nära samarbete med barn i olika åldrar för att ta del av deras tankar och åsikter kring frågor som rör barnen (Barnombudsmannen, 2014).

Historiskt perspektiv.

Vi har nu belyst att det idag finns lagar och regler som är till för barnen och deras välbefinnande och trygghet men det har i ett historiskt perspektiv inte alltid varit så. Enligt Ekelund & Dahlöf (2009) kallas 1900-talet för barnens århundrade. Nedan kommer en redogörelse för hur lagarna ändrats under detta århundrade.

1902, den första barnavårdslagstiftningen kom. Denna innehöll dock endast två lagar. Den ena lagen berörde de barn som levde i fosterhem och den andra lagen berörde föräldrarnas uppfostran av sina barn.
1924, en ny barnavårdslag och barnavårdsnämnder kom. Barnavårdsnämndernas uppgift var att sätta in åtgärder för de barn som på något sätt vanvårdades. I värsta fall kunde nämnderna omhänderta barnen och placera dem i fosterhem. De första bestämmelserna runt anmälningsplikten kom med barnavårdslagen 1924 (Olsson, 2011).
1960, en ny barnavårdslag kom efter att en utredning gjorts under det tidigare årtiondet. Förslagen blev hårt kritiserade så inga större förändringar gjordes. Men däremot så blev det obligatoriskt med barnavårdsnämnder och agan förbjöds på institutioner (Ekelund & Dahlöf, 2009).

Sverige var det första landet i världen som förbjöd aga i hemmet och skrev in det i föräldrabalken (Hindberg, 2006). Agan ansågs tidigare som något nästintill nödvändigt i fostran av barnen och barnens inflytande var inget som ansågs viktigt. Agan i hemmet förbjöds 1979 och dessförinnan förbjöds den i skolan 1959. (Hindberg, 2006).

Socialtjänstlagen trädde i kraft 1982 och då försvann även barnavårdsnämnderna (Ekelund & Dahlöf, 2009).

Barnkonventionen antogs av Sveriges riksdag i juni 1990 och började gälla 2 september 1990.

Begreppet barn som far illa.

I Sverige används ofta begreppet ”barn som far illa”, vilket härstammar från det engelska begreppet ”child maltreatment” som kan delas in i två olika delar. Det första är ”child abuse” som består av fysiska, sexuella eller känslomässiga övergrepp och misshandel, den andra delen är ”child neglect” som handlar om vanvård och försummelse. Förutom begreppet ”barn som far illa” så använder Socialstyrelsen sig även av begreppen ”utsatta barn” och ”utsatta barn som riskerar att fara illa”, detta visade sig i en rapport från Socialstyrelsen 2001.

Beroende på om barnen faktiskt far illa eller riskerar att fara illa enligt lagstadgade bestämmelser används olika uttryck som till exempel ”barn i riskzon”, ”barn i behov av särskilt stöd” och ”barn i utsatta situationer” Josefsson (2007).
Enligt Socialstyrelsen (2014) ses varje människa under 18 år som barn. Det finns många olika situationer där barn kan fara illa av olika orsaker. Till exempel kan det röra sig om barn och ungdomar som drabbas av fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp eller fysisk eller psykisk försummelse i deras hem.
Ungefär vart tionde barn i Sverige beräknas vara i riskzonen för sin fortsatta utveckling och detta enbart när det handlar om fysiskt övergrepp (Socialstyrelsen, 2012).

Omsorgssvikt.

Lundén (2010) beskriver barnets utveckling utifrån en utvecklingspsykologisk teori och menar att den omsorg som barnet får påverkar den fysiska och den psykiska utvecklingen. Alla människor skapar inre reflektioner av sina erfarenheter som de får och här syns det vilken slags omsorg barnet fått, om den inte varit fullgod på något sätt kan det handla om omsorgssvikt. Omsorgssvikt drabbar de barn vars föräldrars omsorgsförmåga inte är tillräcklig Det finns enligt Lundén (2010) forskning som visar att omsorgssviktande föräldrar exempelvis har problem att prioritera barnens behov framför sina egna. Föräldrarna kan även ha problem med att vara lyhörd inför vilken utvecklingsnivå barnet är på och anpassa sina förväntningar på barnet utifrån den.

Förskolans samverkan med föräldrarna.

Enligt Läroplan för förskolan, Lpfö 98 (Skolverket, 2010) är en del av förskolans uppdrag att:

> Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. (s. 5).
>
> Personalens förmåga att förstå och samspela med barnet och få föräldrarnas förtroende är viktig, så att vistelsen i förskolan blir ett positivt stöd för barn med svårigheter. Alla barn ska få erfara den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen. (s. 5).

Det är pedagogernas ansvar att kontakten med föräldrarna är bra och respektfull, genom att lyssna på andra på ett ödmjukt sätt kan en fortsatt förtroendefull relation byggas (Ekelund & Dahlöf, 2009). Då det finns misstankar om att ett barn far illa och en anmälan till socialtjänsten kan komma att göras bör föräldrarna informeras om detta om det inte finns

misstankar om brott för då ska socialtjänsten och eventuellt polisen kontaktas i första hand (Stiftelsen allmänna barnhuset). Om föräldrarna i ett samtal känner sig utpekad eller anklagad kan en reaktion bli att de vill skjuta över ansvaret på den som kommer med informationen om sin oro. Viktigt att tänka på vid ett sådant samtal med föräldrarna är vilka ord som används och att samtalet ska vara respektfullt (Ekelund & Dahlöf, 2009).
Det är viktigt att samtalen med föräldrarna sker så snart som möjligt och att detta inte är något som dröjer för att det kan vara obekvämt. Även om föräldrarna går igenom en jobbig period pågrund av exempelvis en separation eller ett dödsfall i familjen ska de informeras om allt som rör barnet eftersom de annars tas ifrån ansvaret för sitt eget barn.

Anmälningsplikten och anmälningar till socialtjänsten angående barn som far illa.

Det är idag olika från kommun till kommun vilken sorts statistik som förs över de anmälningar som kommer in till socialtjänsten angående barn som far illa (Hindberg, 2006). Tidigare forskning visar att det i Sverige gjorts försök att sammanställa statistik över de anmälningar som gjorts till socialtjänsten gällande barn som misstänks fara illa. De försök som gjorts har då varit lokala och endast skett i ett fåtal kommuner (Wiklund, 2006). Enligt Wiklund försvåras forskningen i detta ämne av att det finns brister i hur kommunerna registrerar anmälningarna som inkommer till socialtjänsten.
När det kommer in en anmälan till socialtjänsten görs en bedömning om huruvida en utredning ska startas eller inte (Stiftelsen allmänna barnhuset). Det är först när utredningen har startats som det registreras i socialregistret (Lundén, 2010).
Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen gjort en undersökning av de anmälningar som kommer in till socialtjänsten. Undersökningen bestod av enkäter som besvarades av 75 kommuner/stadsdelar i Sverige. Resultatet visade att de som står för flest antal anmälningar till socialtjänsten är polisen, sedan kommer förskola/skola och på tredjeplats kommer hälso- och sjukvården (Socialstyrelsen, 2012).
Trots att alla som arbetar inom förskolan har anmälningsplikt har tidigare forskning enligt både Backlund et. al. (2012) samt Svensson (2013) visat att det endast är ett fåtal av fallen där barn misstänks far illa som faktiskt anmäls till socialtjänsten. Detta kan enligt Ekelund och Dahlöf (2009) bero på okunskap hos förskollärarna. Genom att ha med en obligatorisk del om anmälningsplikten i de utbildningar som leder till yrken i verksamheter med barn menar Backlund et. al. att detta problem kan åtgärdas.

Som vi tidigare nämnt finns det rutiner vid vissa förskolor som innebär att det är förskolechefen som gör anmälan till socialtjänsten efter samtal med sin personal. Risken med detta är att viktig information försvinner efter vägen eftersom det är flera personer som är engagerade i anmälan. En annan risk är att anmälan kan dra ut på tiden (Bengtsson & Svensson, 2011).

Barnahus.

Barnahuset skapades för att påfrestningarna på de barn som misstänks ha blivit utsatt för något brott ska bli mindre. Barnen ska inte behöva slussas runt mellan olika myndigheter och de ska inte heller behöva intervjuas och utfrågas upprepade gånger av flera olika personer, alla instanser skulle vara samlat på ett och samma ställe för barnens skull. Barnahusen ska vara mer anpassat för barnen (Landberg och Svedin, 2013).

I Barnahusen finns framförallt i det första skedet av utredningen en samverkan mellan socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin, barnmedicin samt barn- och ungdomspsykiatrin (BUP).
Det första Barnahuset startades i Alabama i USA 1985. Därefter spreds Barnahusmodellen och 1998 var Island det första landet att starta ett Barnahus utanför USA men det tog ytterligare några år innan Barnahuset kom till Sverige. År 2005 fick Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen i uppdrag att starta Barnahus på försök runt om i landet av regeringen.

Tidigare forskning.

En svensk studie gjord bland förskolepersonal av Svensson och Janson (2008) visade att 43 % av de pedagoger som deltog i undersökningen ansåg att de inte fick tillräckligt stort stöd av socialtjänsten. Trots att de flesta var säkra i sina misstankar om att barnet for illa på något sätt, visade det sig i denna studie att det endast var i ungefär en tredjedel av fallen som en anmälan gjordes. Den vanligaste anledningen till att personalen i förskolan inte anmälde sina misstankar om att ett barn for illa var att de ansåg att förskolan hade tillräckliga resurser för att hjälpa barnet och att socialtjänsten därför inte behövde kopplas in.
Forskning gjord av både Wiklund (2006) samt Cocozza, Gustafsson & Sydsjö (2006) visar att det i Sverige inte finns något samlat register över de rapporter som kommer in till socialtjänsten angående de barn som misstänks fara illa. Statistiken kring dessa ärenden hanteras på en kommunal nivå och det är upp till kommunerna själva att avgöra om den ska

finnas och hur den ska se ut. Detta kan enligt Wiklund skapa problem i att jämföra hur de olika kommunerna arbetar i frågor som rör barnens bästa. Cocozza (2007) nämner detta även i sin studie och menar att bristen på statistik gör att det inte går att granska hur arbetet med skyddet till de barn som far illa faktiskt fungerar. Eftersom denna statistik över de anmälningar angående barn som misstänks fara illa är bristfällig saknas kunskap vilka barn det är som anmäls, vad det är som anmäls och vad som sedan händer med dessa barn (Cocozza, 2007). Denna studie har lett till att ett antal olika åtgärder föreslagits för att åtgärda de brister som uppenbarats under studiens gång. En av dessa åtgärder är att det ska finnas tydligare riktlinjer för hur de anmälningar som inkommer till socialtjänsten från professionella som omfattas av anmälningsplikten ska bedömas. På så sätt kan dessa anmälningar få ett bättre mottagande enligt Cocozza.

Enligt Svensson (2013) som granskat ett antal olika studier har det visat sig att det är endast ett fåtal av de fall där barn som far illa i hemmet anmäls till socialtjänsten trots anmälningsplikten. Resultat har också visat sig i flera olika typer av verksamheter. I likhet med vad den övriga forskningen vi nämnt visar så försvåras vetskapen om hur många som faktiskt anmäler sin oro kring ett barn som far illa då det saknas nationell statistik enligt Svensson. Det finns dock studier gjorda i Sverige som visar att det endast är 10-30 procent av de misstankar om att ett barn far illa som leder till en anmälan (Svensson).

Svensson menar även att inom förskolan så varierar andelen anmälningar. Om personalen inom förskolan inte väljer att anmäla sin misstanke om att ett barn far illa är en av de största anledningarna att förskolepersonalen inte har tillräckligt stort förtroende för socialtjänsten och deras skicklighet. En annan anledning kan enligt Svensson vara förskolepersonalens kompetens och grad av utbildning. Svensson nämner även betydelsen av de emotionella känslorna som spelar in för att orka se då ett barn faktiskt far illa. Även rädslorna för hur barnets föräldrar ska reagera då förskolläraren gjort en anmälan hör till den emotionella delen.

Problemformulering.

Vi har vid ett flertal tillfällen under vår utbildning fått höra att alldeles för få anmälningar görs från förskolan till socialtjänsten. Detta är en uppfattning som stöds av den litteratur vi läst i ämnet. Exempelvis så menar Olsson (2011) att tidigare forskning visar att skola och förskola endast anmäler 30-40 procent av de fall som de borde anmäla. Socialtjänsten är beroende av de människor som har naturliga kontakter med barnen för att uppmärksamma dem som far illa och behöver stöd. Där spelar förskollärare en viktig roll eftersom de är en stor del av många barns vardag. Enligt Backlund et. al. (2012) kan de få anmälningarna bero på en icke fungerande samverkan mellan socialtjänsten och förskolorna. En annan förklaring till de få anmälningarna är enligt Olsson (2011) en bristande kunskap hos förskollärarna kring anmälningsplikten och därför avser vi att studera detta närmare.

Syfte och frågeställningar.

Vårt syfte är att undersöka vad det finns för kunskap om anmälningsplikten och hur arbetet med anmälningsplikten ser ut i förskolorna. Vi vill även undersöka hur samarbetet med socialtjänsten ser ut kring anmälningsplikten inom förskolan.

Hur ser kunskapen om anmälningsplikten ut hos de som vi har intervjuat inom förskolan?

Hur ser arbetet med förskollärares anmälningsplikt ut hos de som vi har intervjuat inom förskolan?

Hur ser samverkan kring anmälningsplikten ut enligt dem vi intervjuat mellan de som arbetar inom socialtjänsten och förskolan?

Metod.

Under denna rubrik kommer vi att belysa valet av metod, hur vi har gått tillväga när vi bestämt vilka respondenter vi ska intervjua och hur vi sedan har genomfört dessa intervjuer. Vår tanke var från början att intervjua tre personer från respektive yrke, dvs. tre förskollärare, tre förskolechefer och tre socialsekreterare. På grund av tidsbegränsande omständigheter blev resultatet att vi fick intervjuer med tre förskollärare samt tre förskolechefer. Socialtjänsten valde att besvara våra frågor via e-post istället, där två socialsekreterare skrev det tillsammans.

Urval.

Förskollärare träffar de barn som går på förskolan nästan varje dag så de spelar en viktig roll när det kommer till att tidigt uppmärksamma om något barn far illa. Det är viktigt att rätt kunskap finns för att kunna se om något barn far illa då dessa barn ofta sänder ut signaler om att någonting inte står rätt till och att de inte har det bra (Lundén, 2010).
Då vi skulle genomföra urvalet av respondenter till våra intervjuer tog vi inte fasta på om de hade några tidigare erfarenheter av att göra en anmälan till socialtjänsten. Vårt syfte var att undersöka vilka kunskaper de har om anmälningsplikten och hur arbetet med anmälningsplikten ser ut hos dem som arbetar i förskolorna. Vi ville även se vad det finns för samverkan kring anmälningsplikten mellan dem som arbetar på socialtjänsten och i förskolan. Vi valde därför att genomföra intervjuer med förskollärare, förskolechefer samt socionomer som alla har relevant utbildning.

Då det enligt Trost (2010) är viktigt att det inte blir för enformigt bland urvalsgrunderna vid en kvalitativ studie så valde vi respondenter utifrån hur länge de varit verksamma, hur lång utbildning de har och viss variation på ålder. Då det nästan bara finns kvinnor som arbetar inom förskolan och socialtjänsten i den kommun vi valt att göra vår studie blev det svårt att få variation inom den kategorin.

För att få ett mer hanterligt material är det enligt Trost (2010) viktigt att begränsa hur många intervjuer som ska göras, ju fler intervjuer desto mer material blir det att gå igenom och det kan leda till att viktiga detaljer blir missad. Vi valde därför att intervjua tre förskolechefer och

tre förskollärare som vi sedan kallar för antingen respondenter eller då det behövs deras yrkestitel för att inte deras identiteter på något sätt ska kunna identifieras.

Genomförande.

Vi har använt oss av intervjuer som datainsamlingsmetod. Vi började med att skriva ett missiv (se bilaga 1) som vi har använt oss av då vi kontaktat de tilltänkta respondenterna. Sedan skrev vi våra frågor (se bilaga 2) som vi skulle utgå ifrån under intervjuerna. De tre första frågorna är bakgrundsfrågor om ålder, utbildning och hur länge de varit verksamma inom sitt yrke. Därefter har vi två frågor om huruvida de anser att anmälningarna är tillräckliga eller inte och beroende på om de svarar Ja eller Nej så blir frågorna fortsättningsvis annorlunda. Frågorna är alltså uppdelade i två olika delar beroende på vilka svar vi får. Innan vi intervjuade våra respondenter provade vi att intervjua varandra och gav påhittade svar i olika varianter, för att se vilka frågor som var otydliga eller svåra att svara på. Vi bearbetade på så sätt frågorna innan vi var nöjda.

Genom att använda oss av kommunens hemsida kunde vi se vilka som arbetade som förskolechefer och valde sedan slumpvis några av dessa som vi tog kontakt med via e-post. Vi presenterade oss och informerade om vårt syfte samt bifogade vårt missiv (se bilaga 1). Av det urval som vi gjort var det endast en som gav respons och den personen kunde på grund av tidsbrist inte delta. Vi valde då att skicka ut samma slags e-post till resterande förskolechefer i kommunen.

När vi sedan skulle genomföra intervjuerna med förskollärarna bestämde vi oss för att vi skulle besöka de förskolor som vi valt ut och fråga förskollärarna personligen eftersom vi var osäker på hur ofta förskollärarna kollade sin e-post. Dessa personliga möten med förskollärarna gick helt utan problem och de tre första som vi kontaktade var positivt inställd till att delta i vår studie. Till dessa besök hade vi med oss missivet som förskollärarna fick läsa innan de fattade sitt beslut. Vi kunde med samtliga boka in både tid och plats för intervjun redan vid detta första besök.

Genom att kontakta receptionen på socialtjänsten fick vi reda på vilka personer som arbetade inom den så kallade barngruppen, vi fick även e-postadresser till dessa personer. Precis som med förskolecheferna skickade vi då ett e-postmeddelande där vi presenterade oss, vårt syfte samt bifogade missivet (se bilaga 1). Vi valde att kontakta alla socialsekreterare eftersom de var så pass få. Tyvärr fick vi inte svar på något av dessa e-post och bestämde oss då för att

använda oss av telefonkontakt. Då det inte fanns någon anträffbar när vi tog kontakt skulle vi bli uppringda men det tog lång tid och då hade vi redan genomfört alla andra intervjuer och vårt arbete låg i att sammanställa dessa. Vi kom överens med den socialsekreterare som tog kontakt med oss om att vi skulle skicka frågorna och denne skulle tillsammans med en kollega svara via e-post.
Även fast respondenterna redan läst missivet så valde vi att även ta med det till intervjun för att kunna påminna dem om detta innan intervjun startade.

Intervjuerna har genomförts genom att en av oss har ställt frågorna och skött samtalet med respondenten medan den andra antecknat. Anteckningarna var tänkta att användas som stöd vid transkriberingen eller om inspelningen av någon anledning misslyckats. Enligt Trost (2010) finns det både för- och nackdelar med att spela in en intervju. En nackdel är att det tar extra lång tid då inspelningen ska lyssnas igenom och transkriberas. Fördelarna är desto fler, varav den största är att det finns möjlighet att gå tillbaka och lyssna på intervjun. Då behöver inte den som ställer frågorna känna någon stress över att skriva ner allt utan kan istället lägga fokus på att ställa frågorna och lyssna på svaren.

Intervjumetod.

Vi har valt att använda oss av kvalitativa intervjuer som metod för vår forskning. Det innebär att vi har ställt öppna frågor för att få innehållsrika svar från våra respondenter. Att ställa öppna frågor som handlar om ett och samma ämne är enligt Trost (2010) en strukturerad kvalitativ intervju. Genom de kvalitativa intervjuer vi har genomfört har vi fått ett rikt material varifrån vi kan finna intressanta mönster och åsikter som kan vara till stor hjälp i vårt arbete.
En annan intervjumetod är den kvantitativa som enligt Trost används för att jämföra kvantitativa parametrar så som längd och mängd. Denna metod hade därför inte varit lämplig för vår studie eftersom vårt syfte var att undersöka vad det finns för kunskap kring anmälningsplikten och hur arbetet kring anmälningsplikten ser ut i förskolorna.

Bearbetningsmetod.

När intervjuerna var genomförda började vi bearbeta dem. Detta gjorde vi genom att lyssna på de inspelningar som vi gjort. Intervjuerna hade vi spelat in med hjälp av en inspelningsfunktion som vi hade på våra mobiltelefoner. Det inspelade materialet transkriberades och vi skrev ordagrant ner det respondenterna sa. Detta var ett tidskrävande

arbete men genom att lyssna på intervjuerna upprepade gånger upptäckte vi saker som vi annars kanske missat. Vi lärde oss även stora delar av intervjuerna vilket underlättade då vi sammanfattade resultatet. Vi sorterade bort sådan som inte var relevant och skrev ner svaren bredvid varandra för att på ett enklare sätt se likheter och skillnader. Genom att jämföra och kategorisera de olika svaren kunde vi komma fram till ett resultat av vår studie.

Genom att lyssna på intervjuerna i efterhand kunde vi både ta lärdom av de misstag vi gjorde och ta åt oss av det som vi gjorde bra.

Validitet och Reliabilitet.

Validiteten i vår studie anser vi vara hög då vårt resultat mäter det som vi avsåg att mäta från början. Validitet kan även översättas som giltighet men vi väljer i detta arbete att använda oss av begreppet validitet (Trost, 2010).

Den noggrannhet i de frågor som vi har ställt, all data som vi har sammanfört och de tolkningar som vi har gjort gör att validiteten i vår studie blir starkare (Denscombe, 2004).

Validiteten ökar då respondenterna har adekvat utbildning för sitt yrke i vilket anmälningsplikten ingår.

Reliabiliteten i vår studie är stark då vi inför våra intervjuer har fördjupat oss i ämnet som vi valt att skriva om samt att alla våra intervjuer har skett med samma förutsättningar för alla deltagande respondenter. Alla respondenter har fått samma frågor och inför varje intervju har de själva fått välja tid och plats (Trost, 2010).

Då vår datainsamlingsmetod var att spela in alla intervjuer så blir reliabiliteten högre då vi när som helst har kunnat gå tillbaka och lyssna på intervjuerna och därför kunnat få ett resultat som är mer exakt (Denscombe, 2004). Vi har tillsammans lyssnat och bearbetat de material som vi samlat in, samt att vi under intervju tillfällena antecknade med block och penna.

Dock är vi medvetna om att reliabiliteten minskar i vår studie då antalet intervjuer var få. Studien hade kunnat vara större med fler respondenter och detta hade kunna ökat vår reliabilitet.

Etik.

Vi har redan vid den första kontakten varit noga med att informera våra respondenter om de etiska aspekterna i vår studie. Enligt Kvale och Brinkman (2014) är det extra viktigt att informera respondenterna om syftet med undersökningen och att deltagandet är konfidentiellt när det handlar om ett känsligt ämne vilket vi anser att anmälningsplikten gör. I missivet (se bilaga 1) som vi delade ut då vi tog kontakt med de vi ville intervjua informerar vi om vårt syfte, att deltagandet är frivilligt och att respondenten har möjlighet att närsomhelst välja att avbryta intervjun och inte längre delta. I missivet (bilaga 1) informerar vi även om att deltagandet är konfidentiellt och att vi i redovisningen av vårt resultat inte kommer att använda några namn. Allt empiriskt material kommer efter avslutad studie att förvaras på säker plats på Högskolan i Gävle i två år för att sedan förstöras.

Vi har i förväg upplyst våra respondenter om att intervjun kommer att spelas in men att de har möjlighet att säga ifrån ifall detta är något de inte önskar, dokumentationen kan i så fall ske på annat sätt. Respondenterna fick själva bestämma tid och plats för intervjun, detta eftersom intervjuerna ägde rum under deras arbetstid men även för att vi ville vara tillmötesgående då de ställde upp med att delta i vår studie.

Enligt vetenskapliga rådet (2002) finns det olika forskningsetiska principer att tänka på vid studier där andra människor deltar. En grundläggande princip som nämns är individskyddskravet som i sin tur omfattas av fyra olika huvudkrav. Nedan följer en redogörelse för dessa fyra huvudkrav och hur vi anser att vi uppfyllt dem.

Informationskravet, vi informerar våra respondenter om syftet med vår studie. Detta gör vi innan de väljer om de vill delta eller inte.

Samtyckeskravet innebär att de som deltar i undersökningen själva väljer om de ska göra det eller ej. De som valde att delta i vår studie hade möjlighet att när som helst avbryta intervjun och välja att inte längre delta.

Konfidentialitetskravet anses också vara uppfyllt då vi inte använder oss av några namn på personer, förskolor eller vart studien har skett geografiskt. Självklart har vi inte heller diskuterat vår studie och de som deltagit med någon utomstående.

Nyttjandekravet innebär att vi inte använder oss av vårt insamlade material i något annat syfte än just denna studie. Efter att studien är avslutad kommer allt empiriskt material att förvaras i säkerhet i två år för att sedan förstöras.

Resultat.

Vårt syfte med denna studie var att undersöka vad det finns för kunskap om anmälningsplikten hos personalen inom förskolan och hur deras arbete med anmälningsplikten ser ut. Vi ville även undersöka hur samarbetet mellan förskolan och socialtjänsten om anmälningsplikten ser ut.
Vi kommer nu att redovisa resultatet av våra intervjuer. Resultatet grundar sig i svaren från de intervjuer vi genomfört med åtta olika respondenter. Dessa respondenter består av tre förskollärare, tre förskolechefer och två socialsekreterare. De två socialsekreterarna svarade tillsammans så från dem har vi ett svar. Alla respondenter har relevant utbildning för sitt yrke och deras arbetslivserfarenhet varierar. Förskolecheferna och förskollärarna jobbar på olika förskolor i den kommun vi valt att göra våra intervjuer.

Vi väljer att kalla dem vi intervjuat för respondenter så länge deras yrke inte har någon betydelse, i sådant fall betecknas de utifrån sin yrkestitel.

Kunskaper hos förskollärarna kring förskolans anmälningsplikt.

I de intervjuer som vi gjort framkommer det att den kunskap som respondenterna besitter kring anmälningsplikten är något som de har men ändå känner en osäkerhet kring. Denna kunskap har de fått ifrån sin chef eller från socialtjänsten. Ingen av dem nämner att de fått denna kunskap under sin utbildning. Under intervjun framkom det att en respondent anser att denne inte har tillräckliga kunskaper om förskolans anmälningsplikt och då vi frågar hur den skulle kunna bli bättre svarar respondenten att denne önskar mer personlig information. Denna information kan exempelvis komma från socialtjänsten och då i mindre grupper där det är lättare för deltagarna att ställa frågor.
En av respondenterna säger att anmälningar till socialtjänsten är något denne drar sig för att göra. Respondenten anser att det bästa är att påpeka för föräldrarna i första hand, så länge det inte handlar om något allvarligt. I vår studie framkom det att de gånger respondenterna hamnat i situationer där de önskat en större kunskap om anmälningsplikten har de haft en dialog med sin chef eller övriga i arbetslaget. Chefen har i sin tur då gjort en anmälan till socialtjänsten om det varit nödvändigt. Vid alla förskolor som har berörts av vår studie har de som rutin att det är chefen som gör anmälan till socialtjänsten.

Det är ju chefen, jag anmäler till min chef att det här barnet är det nåt som inte stämmer med. Och det är ju hon som anmäler så egentligen går ju jag fri, så då och det känns väl bra.

Dock poängterar en av respondenterna att förskollärarna är skyldiga att anmäla sin oro även om chefen inte anser att det behövs.
På vår fråga om respondenterna anser att de har tillräckliga kunskaper kring hur socialtjänsten hanterar de anmälningar som kommer in till dem anser alla att de inte har någon direkt kunskap. Åsikterna kring om detta är något som behövs eller inte går isär.

Nä, jag tycker, det behöver jag inte ha men jag tycker att dom skulle lyssna av vad vi personal ansåg om det hela lite mer.

Nä, inte tillräckligt. Som sagt mera information i mindre grupper från socialtjänsten om hur dom går tillväga i sitt arbete och vad vi kan hjälpa till med.

Nä, det har jag väl ingen aning om egentligen hur dom, men dom har ju sån stor sekretess dom också så dom kan ju inte säga saker till oss. Utan de , jag, det som händer efter att jag gör en anmälan de vet jag ju inte så mycket om men det får ju jag lita att dom gör grundligt arbete ser till så att det blir bra då.

Kunskaper hos förskolecheferna kring förskolans anmälningsplikt.

Alla respondenter anser att de som arbetar med barn har tillräckliga kunskaper kring förskolans anmälningsplikt. Men det framkommer att frågan är svår att svara på och att de som arbetar ute på avdelningarna kan svara mer säkert på den frågan. Respondenterna själva anser att de har goda kunskaper kring anmälningsplikten.

Jaa, jag har god kunskap om det, det vet jag väl o vart jag har fått den ifrån. Jag hade min första, jag höll utbildning i socialtjänstlagen för andra medarbetare i xxxxxxxx om anmälningsplikt i början på, när den kom introducerades -83,-84. För då var jag en utbildningspilot så att jag utbildade alla anställda i förskola, fritidshem i xxxxxx socialdistrikt.

Dom har jag med mig sedan jag jobbade som förskollärare, har jobbat som förskollärare sedan 19xx. Det är inbyggt i vårt uppdrag att vi har

> *anmälningsplikt, så de har man ju vetat om hela tiden. Sen har vi ju samarbetat med socialtjänsten många gånger och fått information om socialtjänstlagen och så. Kompetensutveckling får man ju hela tiden på området, vi kan efterfråga kompetensutveckling om det är något vi är osäker på. Jag tror att i och med att man skriver på ett anställningsavtal så vet man att man har sekretessen och anmälningsplikten, den informationen får man.*

Under en av våra intervjuer ställdes, utifrån samtalet som ägde rum, en följdfråga som löd: Var det mycket information om anmälningsplikten i din utbildning? På den frågan fick vi följande svar:

> *Nä, inte i tidigare utbildning men däremot när jag gick rektorsutbildningen så läste vi ju juridik under ett år va och då ingick det där.*

Respondenterna uppger att det aldrig förekommit situationer där de önskat att kunskaperna runt anmälningsplikten varit större. Det är deras skyldighet att anmäla sin oro och sedan är det socialtjänstens ansvar. Respondenterna uppger att de har tillräckliga eller goda kunskaper om hur socialtjänsten hanterar de anmälningar som kommer in till dem och att de förlitar sig på att socialtjänsten gör sitt arbete.

Arbetet i förskolorna kring förskolans anmälningsplikt.

De förskolechefer vi intervjuat anser att det idag görs anmälningar i tillräckligt stor omfattning. Det är dock alltid en diskussionsfråga om hur och när en anmälan ska göras. Det är vanligare att anmälningar görs idag än vad det var i slutet på 1900-talet.
Förskollärarna lämnar olika svar på frågan om det idag görs anmälningar i tillräckligt stor omfattning. Det framkommer att en oro alltid ska anmälas men att föräldrarna är extra försiktiga eftersom de vet om att personalen i förskolan har anmälningsplikt. Det framkommer även att detta är en bedömningsfråga huruvida en anmälan ska göras eller inte. En del saker borde ifrågasättas men detta kan även göras direkt med föräldrarna. Den respondent som anser att det idag görs för få anmälningar till socialtjänsten menar att det beror på "*rädsla från personal och lite okunskap".*

Diskussioner angående anmälningsplikten förekommer i verksamheten då det är något aktuellt fall där personalen känner oro för ett barn enligt våra respondenter. Diskussioner kan även förekomma vid uppdatering av lika behandlingsplanen eller vid barngenomgångarna

som sker en gång per termin.
På vår fråga om det idag finns något samarbete mellan förskolorna i kommunen och socialtjänsten får vi i våra intervjuer helt olika svar:

> *Vi har ett samarbete så vi träffas ungefär två till tre gånger per termin.*
>
> *Ja, vi har lite halvt.. men en gång per termin så träffas vi och bara liksom går igenom och bara pratar allmänt om våra arbetsuppgifter liksom o hurdant det ser ut.*
>
> *Nä, det tycker jag inte. Jag skulle ju efterlysa att man hade en kontaktperson som man skulle kunna vända sig till när man har frågor va, visst det går och ringa dit men...*
>
> *Ja, jag vet inte vad jag ska säga.. Vi, vi har ju fått på en arbetsplatsträff har vi ju fått information de har ju varit från soc. och berättat hur de jobbar o så här. [---] Och så får man, ja det är ju tystnadsplikter hit och dit då va men man funderar hur dom jobbar ibland o hur dom ser ibland soc. på om dom, det beror på vart, vad dom lyssnar av och hur dom bestämmer.*
>
> *Nä inte, dom kommer ju ut och informerar. [---] Och då kommer dom och informerar oss om hur vi ska gå tillväga, och så säger dom ju så klart att det görs för få anmälningar. Så det är ju sånt, det samarbete har man ju, så att dom kommer någång ibland. Men inte, och sen har man ju kontakt med dom vid oro, och jag vet att cheferna har väl möten med dom ibland, men inte nå mer samarbete än så har vi.*

Den enda respondenten som svarar att det inte finns någon handlingsplan avseende anmälningsförfarandet arbetar på en nystartad förskola. Respondenten menar att det är något som de behöver arbeta med för det är viktigt att en sådan finns. Vi har vid ett flertal intervjuer fått tagit del av handlinsplanen som finns i verksamheterna (se bilaga 3). Kommentarerna kring denna handlingsplan var att chefen kontaktas redan vid en första misstanke om att ett barn kan fara illa på något sätt. Detta är en av punkterna i handlingsplanen (se bilaga 3) men respondenterna menar att kontakten med chefen är första steget oavsett vilken oro det gäller.

Vi hade frågor förberedda till intervjuerna men de flesta respondenter hade mer än så att tillägga. Under alla våra intervjuer lyfter respondenterna fram hur betydelsefullt samarbetet

med barnens vårdnadshavare är. Det är viktigt att få föräldrarnas förtroende och få dem att förstå att en anmälan till socialtjänsten är till för att hjälpa.

> *Det här med att anmäla kan ju alltid kännas ångestfyllt men att jag brukar informera när jag träffar nya föräldrar så informerar jag om att vi har anmälningsplikt och förklarar min syn för dom med det här att vi kan alla hamna i nån form av liksom, ja men sociala problem, alltså att man hamnar i en krissituation där man inte mäktar med själv beroende på vilket nätverk man har runtomkring sig men en skilsmässa, dödsfall, sjukdom i familjen, alltså det behöver inte vara så stora saker egentligen för att man behöver hamna i nån form av kris och den... Då ska man be om hjälp för den hjälpen har man rätt att få.*

Men det är enligt respondenterna inte alltid en diskussion med föräldrarna är lämplig. Anmälningsplikten är ett känsligt ämne men då är det ännu viktigare att ha en bra dialog kring detta. Det finns dock fall där det inte är möjligt som exempelvis om föräldrarna är hotfulla eller om det finns misstanke om brott för då ska barnet komma till Barnahus.

> *Jag har själv gjort anmälningar, det har jag gjort. Jag har gjort till och med så att jag inte informerat föräldrarna utan att de har då blivit att barnet i fråga blev omhändertaget och fick åka till Barnahuset i xxxxxxx.*
> *Men sen har jag också blivit hotad av en förälder som kände sig, att det var en anmälan på hxxxx men de var det inte.*

Enligt respondenten är en anmälan som leder till att barnet blir omhändertaget det värsta någon kan göra mot en förälder och det var ett väldigt tufft beslut.

Arbetet hos socialtjänsten kring förskolans anmälningsplikt.

Intervjun med socialtjänsten fick pågrund av tidsbrist ske via e-post. Vi skickade våra frågor samt missivet till en socialsekreterare efter telefonkontakt med denne. Svaret vi fick var kort och vi väljer därför att ta med det som ett citat i sin helhet.

> Hej!
>
> Vi har sett över de frågor du skickat och många var riktad mot skola.

********** Kommun har under hösten 2013 varit ut till alla skolor och förskolor i kommunen och informerat om anmälningsplikten. Det har varit ett positivt bemötande vi fått på skolorna/förskolorna och det har varit en bra dialog under informationen. Vi upplever att efter vi gjort denna information har samarbetet förbättrats och skolor/förskolor ringer och samråder oftare efter att vi har varit ute och informerat. Anmälningarna har också ökat.

Vi bifogar ett flödesschema som vi använt oss av när vi varit ute och informerat på skolor/förskolor. Flödesschemat ger en tydlig bild över socialtjänstens arbete och vad som händer när det inkommer en anmälan/ansökan till socialtjänsten.

Om du/ni har några funderingar eller frågor är det bara att ni hör av er till oss.

Vänliga hälsningar,

****

Socialsekreterare

SOCIALFÖRVALTNINGEN
Individ- och familjeomsorgen.

Diskussion.

Innan vi gjorde vår studie hade vi en tanke om att kunskaperna kring anmälningsplikten var låg hos de yrkesverksamma inom förskolan. Vi tänkte att anmälningsplikten inte var något som det talades om speciellt ofta bland personalen i förskolorna och att de anmälningarna som gjordes till socialtjänsten var alldeles för få.
Ganska snart insåg vi att den kommun som vi genomfört våra intervjuer hade socialtjänsten nyligen gjort en satsning för att öka anmälningarna från förskolorna med hundra procent. Detta kan givetvis ha påverkat vårt resultat. Trots denna satsning visade våra respondenter en viss osäkerhet för att göra en anmälan. Vi har valt att dela upp vår diskussion i samma rubriker som resultatet för att det ska bli enklare att få en överblick över det hela.

Kunskaper hos förskollärarna angående förskolans anmälningsplikt.

I vår studie har vi sett att respondenterna känner en viss osäkerhet över anmälningsplikten, trots att de har någon form av kunskap i ämnet. Enligt Bergstrand (2014) kan denna osäkerhet leda till att de anmälningsskyldiga drar sig för att göra en anmälan. Samtliga respondenter hade fått sina kunskaper från antingen sin chef eller från socialtjänsten. Vår studie visade att ingen av dem hade fått sin kunskap kring anmälningsplikten från utbildningen, detta i likhet med vad Backlunds et. al. rapport (2012) visar. Backlund et. al. menar att en bra möjlighet till att öka kunskaperna hos dem som arbetar med barn är att göra det till en del av utbildningen. Vi anser att detta skulle vara en mycket bra åtgärd då vi själva saknat information runt anmälningsplikten i vår utbildning till förskollärare. Vi har även önskat att vi fått mer utbildning om barn som far illa och hur vi ska kunna uppmärksamma dessa barn, tidigare forskning visar dock att de flesta pedagoger varit säkra i sina misstankar om att ett barn far illa (Svensson & Jansson, 2008).

Vid samtliga förskolor som berörts av våra intervjuer, antingen via förskollärare eller förskolechefer har rutinerna varit sådana att det är cheferna som gör anmälningarna efter samtal med förskollärarna. Detta är rutiner som finns vid vissa förskolor men en risk kan då vara att någonting missas eller blir fel i anmälan eftersom informationen går i flera led, det finns även en risk för att anmälan drar ut på tiden (Bengtsson & Svensson, 2011). Vår undersökning visade dock att chefens ansvar sågs som något positivt, vid osäkerhet pratade

personalen i förskolan med sin chef som då avgör om en anmälan ska göras eller inte. Enligt socialtjänstlagen 14 kap. 1 § (2001:453) har de som arbetar inom förskolan skyldighet "att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd". Det var endast vid ett tillfälle i vår undersökning som vi fick höra att personalen i förskolan var skyldig att anmäla oavsett vad chefen ansåg vara det bästa.

I vår studie undersökte vi även respondenternas kunskaper om hur socialtjänsten hanterar de ärenden som kommer in till dem. Enligt de respondenter som arbetar som förskollärare så saknas kunskap om detta. Tidigare forskning har visat att personal inom förskolan låter bli att anmäla sina misstankar om att ett barn far illa för att de anser att de har tillräckliga resurser i förskolan för att hjälpa barnet (Svensson & Jansson, 2007). Även en granskning av olika studier gjord av Svensson (2013) visar att personal inom förskolan väljer att inte göra en anmälan då de inte har tillräckligt stort förtroende för socialtjänsten och dess kompetens.
I vår studie visade det sig att åsikterna om denna kunskap är något som behövs eller inte gick isär. Vår åsikt är att förskollärarnas arbetsuppgifter är vad som hör till förskolan och dess verksamhet, någon stor kunskap kring andras verksamhetsområden ska inte behöva finnas. Men genom ett regelbundet samarbete med socialtjänsten kan de hinder som finns idag för att göra en anmälan, och på så sätt ge barnet större möjligheter till hjälp, bli desto färre.

Kunskaper hos förskolecheferna kring förskolans anmälningsplikt.

Vid våra intervjuer ansåg dessa respondenter att de hade goda kunskaper om förskolans anmälningsplikt och att bristande kunskaper kring detta ämne aldrig har varit ett problem. De är skyldiga att anmäla sin oro och sedan är det socialtjänstens ansvar, detta är något som även Bergstrand (2014) poängterar. Bergstrand menar att det är socialtjänsten som har det yttersta ansvaret att utreda och besluta om insatser är nödvändiga och att minsta oro om ett barn kan vara i behov av hjälp ska anmälas även om uppgifterna är osäkra. Respondenterna var osäkra på hur kunskapen om förskolans anmälningsplikt såg ut hos dem som arbetar ute på avdelningarna. Vår undersökning har visat att just de som arbetar ute på avdelningarna har fått sin kunskap kring anmälningsplikten från sin chef eller från socialtjänsten. Det vi uppmärksammat i detta är att om chefen är den som bidrar med kunskapen till förskollärarna så anser vi att chefernas kännedom om personalens kunskaper borde vara större.

Arbetet i förskolorna kring förskolans anmälningsplikt.

Förutom de frågor vi hade under intervjuerna var samarbetet med föräldrarna något som var återkommande i vår studie.

Enligt Läroplan för förskolan, Lpfö 98 (2010) ska förskolan vara ett stöd för föräldrarna i deras fostran av barnen. Att få föräldrarnas förtroende är en viktig del av förskollärarens arbete enligt läroplanen, Lpfö 98. Även Ekelund och Dahlöf (2009) nämner hur viktig relationen till barnets vårdnadshavare är och att den ska bygga på ödmjukhet och respekt. Vid behov ska samtal med föräldrarna ske så snart som möjligt och om det finns någon oro för barnet ska detta diskuteras. Det gäller dock inte vid misstankar om brott som t.ex. misshandel eller sexuella övergrepp. Vid sådana situationer är det viktigt att polisen och socialtjänsten kontaktas och barnet kan då få komma till ett barnahus för fortsatt utredning.

Under vår studie framkom det att en anmälan kan vara något förskolläraren drar sig för att göra utan det är samtal med föräldrarna som istället sker i första hand. I likhet med vad läroplanen säger såg vi i vår studie att det är viktigt för våra respondenter att få föräldrarnas förtroende. Något som poängterades i vår studie var att en anmälan kan kännas ångestfylld men då kan det hjälpa att redan från början informera föräldrarna om förskolans anmälningsplikt och förklara att vi alla kan hamna i situationer där hjälp kan behövas. Precis som förskollärarna har en skyldighet att anmäla sin oro enligt svensk lagstiftning så finns föräldrarnas ansvar reglerat i lagen. Enligt föräldrabalken 6 kap. 1§ (1949:381) så har alla barn rätt till omvårdnad trygghet och en god fostran. Barnet får inte heller utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Om barnet inte får dessa behov tillgodosedda av sina föräldrar kan stöd från socialtjänsten komma att behövas.

Om en anmälan till socialtjänsten sker så är det för att hjälpa, vi anser att om förskolläraren hela tiden påminner sig om det så blir en anmälan enklare att göra och behöver inte vara så ångestfylld. Men om det är så som tidigare forskning visat att förskollärare drar sig för att göra en anmälan för att de inte känner förtroende för socialtjänsten så anser vi att en god samverkan mellan socialtjänsten och förskolan är viktigt. Vår studie visar att det finns skilda uppfattningar kring om det finns något samarbete mellan förskolorna och socialtjänsten i kommunen. Enligt Backlund et. al. (2012) kan de få anmälningarna bero på en icke fungerande samverkan mellan socialtjänsten och förskolorna. Vilket även visade sig i vår studie då anmälningarna ökat efter att socialtjänsten varit i förskolorna och informerat personalen där om anmälningsplikten.

I vår studie har vi sett att det hos de flesta förskolor finns en handlingsplan på hur personalen i förskolorna ska gå tillväga då de känner en oro för att ett barn far illa (se bilaga 3). I denna handlingsplan framgår det hur personalen i förskolan stegvis ska agera. Wiklunds (2006) studie visar att det inom den svenska lagstiftningen finns ett stort tolkningsutrymme då det kommer till att avgöra vad det är som ska anmälas till socialtjänsten. Samtidigt som socialtjänstlagen 14 kap. 1 § säger att de som är anmälningsskyldiga ska "genast anmäla om de får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd" (2001:453). I vår studie visade det sig att det är just den kategorin som har den dagliga kontakten med barnen, d.v.s. förskollärarna, som kände en viss osäkerhet inför att göra en anmälan.

Arbetet hos socialtjänsten kring förskolans anmälningsplikt.

Syftet med vår undersökning var bland annat att få en tydligare bild av hur de som arbetar på socialtjänsten och de som arbetar inom förskolan samverkar kring förskolans anmälningsplikt. Då vi slutligen fick svar från socialtjänsten var detta via e-post och ett kort svar. De skriver att de anser att våra frågor var mer inriktad till skola men vi anser att vi hade kunnat få fler svar än dem vi fick. Hade denna intervju skett genom ett möte som vi tänkt från början hade det funnits möjlighet till en bättre dialog anser vi.
Utifrån det svar som vi fick kan vi se att socialtjänsten anser att anmälningarna har ökat sedan de var ute på förskolorna och informerade om anmälningsplikten. De som arbetar på socialtjänsten anser även att samarbetet har förbättrats efter denna information. Detta samarbete har våra övriga respondenter olika uppfattningar om. Tidigare forskning har visat att 43 % av de förskollärare som deltog ansåg att de inte fick tillräckligt stort stöd av socialtjänsten. Samtidigt så anser vi att det är viktigt att komma ihåg att anmälningsplikten är en del av den svenska lagstiftningen och att varje enskild individ som arbetar inom förskolan är skyldig att genast anmäla sin oro. Ansvaret att en anmälan om att ett barn misstänks fara illa faktiskt görs är därför upp till var och en oavsett hur arbetet kring anmälningsplikten ser ut.

Slutsats.

I Sverige är det socialtjänsten som ansvarar för att hjälpa de barn som lider av omsorgssvikt och på något sätt far illa. Socialtjänsten har dock inga naturliga kontakter med barn och är därför beroende av att människor som har det uppmärksammar dessa barn och anmäler detta

till socialtjänsten. Förskollärare träffar de flesta barn dagligen och har därför goda möjligheter till att hjälpa socialtjänsten i deras arbete genom att uppmärksamma de barn som behöver deras stöd på något sätt (Lundén, 2010). I vår studie har vi genom egna observationer samt granskning av litteratur och tidigare forskning kommit fram till att detta samarbete mellan förskolan och socialtjänsten inte alltid är så enkelt. Något som vi under vår studie fick erfara var tidsbristen, somliga av våra tilltänkta respondenter hade inte möjlighet att delta i våra intervjuer eftersom de inte hade tid vilket vi tänker kan vara en bidragande orsak till att samverkan inte sker i större utsträckning.
Bland våra respondenter visade det sig att det finns en osäkerhet kring anmälningsplikten trots att de allra flesta anser att de har den kunskap de behöver. Denna osäkerhet kan minska genom en god samverkan mellan förskolan och socialtjänsten. Ett samarbete som det är väldigt delade meningar kring om det överhuvudtaget finns eller inte.

Vi anser att vi genom vår studie fått svar på de frågeställningar vi hade. Samtidigt så inser vi att vår studie endast berört ett fåtal personer och på grund av begränsad tid bedrivits i liten skala. Det som vi allra mest tagit till oss av är det faktum att bland våra respondenter var det just förskollärarna som kände en osäkerhet kring att anmäla sin oro till socialtjänsten. Enligt vår mening kommer det säkerligen alltid finnas ett visst obehag inför att behöva göra en anmälan till socialtjänsten. Men efter den kunskap vi fått genom detta arbete känner vi oss bättre rustade inför framtiden och de situationer vi kan komma att hamna i som förskollärare. Som vi nämnt tidigare saknar vi denna del i vår utbildning och hade önskat exempelvis gruppdiskussioner om olika potentiella situationer i vår utbildning. Detta är ett otroligt viktigt ämne enligt vår mening och det är tragiskt om ett barn far illa och inte får den hjälp det kan behöva.

Förslag till forskning.

Vår studie har väckt många tankar hos oss och vi har flera olika förslag till forskning. Reliabiliteten i vår studie blir svagare på grund av att antalet respondenter är endast två eller tre per yrkeskategori och det skulle vara intressant att göra samma slags studie men med ett större antal respondenter.

I vår studie har vi sett att det finns personal inom förskolan som drar sig för att göra en anmälan trots sin anmälningsplikt. Forskning om hur processen kring en anmälan kan bli mindre ångestfylld skulle därför vara givande. Detta skulle kunna ske genom intervjuer av förskollärare för att bli medveten om hur de tänker då de ställs inför att göra en anmälan. När vi har gjort vår studie har vi läst mycket litteratur och forskning om ämnet. I vår undersökning har vi endast nuddat vid olika begrepp som exempelvis "barn som far illa" och omsorgssvikt. Vidare forskning skulle kunna innebära en undersökning av hur de yrkesverksamma inom förskolan tolkar dessa begrepp. Vart går gränsen för att ett barn kan behöva socialtjänstens hjälp?

Referenslista.

Backlund, Å., Wiklund, S. & Östberg, F. (2012). *När man misstänker att barn far illa. En studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningsplikten.* Rädda barnen.
Hämtad 5 oktober 2014 från:
http://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/vald-och-overgrepp/N%C3%A4r%20man%20misst%C3%A4nker%20att%20barn%20far%20illa.pdf

Barnombudsmannen. (2014). *Uppdrag, organisation och arbetssätt.*
Hämtad 14 oktober 2014 från:
http://www.barnombudsmannen.se/om-oss/uppdrag-organisation-och-arbetssatt/

Barnombudsmannen. (2014). *Lag och förordning.*
Hämtad 14 oktober 2014 från:
http://www.barnombudsmannen.se/om-oss/lag-och-forordning/

Bengtsson, H. & Svensson, K. (2011). *Ansvar och sekretess i förskola, skola och fritidshem*. (7., rev. och uppdaterade uppl.) Stockholm: Liber.

Bergstrand, B.O. (2014). *Socialtjänstlagen 2014*. ([Ny utg.]). Helsingborg: Komlitt.

Cocozza, M., Gustafsson, P. A., & Sydsjö, G. (2006). *Child protection in Sweden: Are routine assessments reliable?* Acta Pædiatrica, 95, 1474-1480

Cocozza, M. (2007). The parenting of society: a study of child protection in Sweden - from report to support. *Linköping University Medical Dissertations*, 1027. Linköping: University.
Hämtad 1 december 2014 från:
http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:17426/FULLTEXT01.pdf

Denscombe, M. (2004). *Forskningens grundregler: samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.

Ekelund, G. & Dahlöf, A. (2009). *Skarpa lägen: [om barn i svåra situationer]*. (2., rev. uppl.) Stockholm: Sveriges utbildningsradio (UR).

Falk, L.E. & Hammarberg, T. (2007). *Mänskliga rättigheter: barnens rättigheter : en lättläst skrift om konventionen om barnets rättigheter*. ([Ny utg.]). Stockholm: Utrikesdepartementet, Regeringskansliet.

Hindberg, B. (2006). *Sårbara barn: att vara liten, misshandlad och försummad*. (1. uppl.) Stockholm: Gothia.

Landberg, Å. & Svedin, C. G. (2013). *Inuti ett barnahus, en kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter.* Rädda barnen.
Hämtad den 18 november 2014 från:
http://www.raddabarnen.se/Documents/distrikt/stockholm/inuti-ett-barnahus-2013.pdf

Lundén, K. (2010). *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn: vad kan vi lära av forskningen?*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Melin, S. (2004). *Barnkonventionen i svensk rätt: principer & regler i urval*. Stockholm: Thomson fakta.

Myndigheten för skolutveckling. Rikspolisstyrelsen. & Socialstyrelsen. (2007). *Strategi för samverkan - kring barn och unga som far eller riskerar att fara illa.*
Hämtade den 19 november 2014 från:
http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Strategi_for_samverkan_kring_barn_som_far_illa_07.pdf

Olsson, S. (2011). *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*. (4., [omarb. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Rikspolisstyrelsen. Rättsmedicinalverket. Socialstyrelsen. & Åklagarmyndigheten. (2008). *Barnahus - försöksverksamhet med samverkan under gemensamt tak vid misstanke om brott mot barn.*
Hämtad den 18 november 2014 från:
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8844/2008-131-14_200813114.pdf

Socialstyrelsen. (2014). *Anmäla oro för barn. Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare.*
Hämtad 19 november 2014 från:
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19456/2014-6-5.pdf

Socialtjänstlagen (2001:453)
Hämtad den 5 oktober 2014 från:
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/#K4

Skollagen (2010:800).
Hämtad den 5 oktober 2014 från:
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K29

Skolverket (2014). *Skollagen och andra lagar.*
Hämtad den 5 oktober 2014 från:
http://www.skolverket.se/regelverk/skollagen-och-andralagar

Svensson, B. & Jansson, S. (2008) Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in a Conflict of Loyalty. *Early Childhood Education Journal, 36,* (1), 25-31.
Hämtad den 1 december 2014 från:
http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:524252/FULLTEXT01.pdf

Svensson, B. (2013). *Barn som riskerar att fara illa i sin hemmiljö: utmaningar i ett förebyggande perspektiv.* Diss. Karlstad : Karlstads universitet, 2013. Karlstad.
Hämtad den 1 december 2014 från:
http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:607231/FULLTEXT01

Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

UNICEF (2014). *Barnkonventionen.*
Hämtad den 13 oktober 2014 från:
http://unicef.se/barnkonventionen

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wiklund, S. (2006). Signs of child maltreatment. The extent and nature of referrals to Swedish child welfare agencies. Barnavårdsanmälningar i Sverige: omfattning, källor och problembilder. *European Journal of Social Work*, 9, (1), 39-58.
Hämtad den 1 december 2014 från:
http://www.tandfonline.com.webproxy.student.hig.se:2048/doi/pdf/10.1080/13691450500480615

Bilaga 1. Missivbrev.

Hej!

Vi är två studenter som läser Förskollärarutbildningen vid Högskolan i Gävle. Vi är nu inne på vår sista termin och skriver därför vårt examensarbete inom pedagogik, det område som vi har valt är *anmälningsplikten inom förskolan*.

Vårt syfte med detta arbete är att undersöka varför anmälningarna till socialtjänsten angående barn som far illa är så få och vad som kan göras för att kunskapen kring anmälningsplikten ska öka inom förskolläraryrket.

Vi har tittat på forskning kring området samt läst litteratur som har med anmälningsplikten och barn som är i svåra situationer att göra. Men nu önskar vi att även få ta del av den kunskap och de åsikter som du genom din utbildning och yrkeserfarenhet besitter.

Deltagandet är frivilligt och du har möjlighet att närsomhelst avbryta intervjun och välja att inte längre delta. Tiden och platsen för intervjun väljer du själv och intervjun som består av cirka 10 frågor tar cirka 30 minuter. Vi har valt att spela in intervjuerna men har du några invändningar mot detta är vi givetvis öppna för att dokumentera intervjun på annat sätt. Ditt deltagande är konfidentiellt och vi kommer inte använda några namn i redovisningen av vårt resultat.
Allt empiriskt material kommer efter avslutad studie att lämnas in till Högskolan i Gävle där det kommer att förvaras på säker plats under två år för att därefter förstöras.

Har du några frågor eller funderingar får du gärna kontakta oss eller vår handledare Maud Söderlund.

Med Vänliga Hälsningar

Liiz Pettersson	xxxxxxxx@student.hig.se	07x-xxxxxxx
Lina Dahlöf	xxxxxxxx@student.hig.se	07x-xxxxxxx
Handledarens namn	xxxx.xxxxxxxxx@hig.se	

Bilaga 2. Intervjufrågor.

Bakgrund:

Ålder?

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du arbetat som förskolechef/förskollärare/socialsekreterare?

1. Vad har du för kunskaper kring förskolans anmälningsplikt och vart har du fått dessa ifrån?
2. Upplever du att ni som arbetar med barn besitter tillräckliga kunskaper kring anmälningsplikten?

   Om svar: ja på fråga 2.

- Görs idag anmälningar i tillräckligt stor omfattning?
  Om nej: vad tror du att detta beror på?
- Har ni diskussioner i er verksamhet kring anmälningsplikten?
  Om ja: vill du berätta?
  Om nej: önskar du att sådana diskussioner fanns?
- Finns idag något samarbete mellan förskolorna i kommunen och socialtjänsten?
  Om ja: hur ser detta ut?
  Om nej: önskar du att det fanns ett sådant?
- Har du själv hamnat i situationer där du önskat att din kunskaper kring anmälningsplikten varit större?
  Om ja: hur hanterade du situationen?
- Anser du att du besitter tillräckliga kunskaper kring hur socialtjänsten hanterar de anmälningar som kommer in till dem?
  Om ja: hur har du fått dessa kunskaper?
  Om nej: hur kan dina kunskaper kring detta bli större?
- Har ni någon handlingsplan kring hur en anmälan ska gå till?
  Om ja: hur ser denna ut?
  Om nej: önskar du att det fanns en sådan och varför?

  Om svar: nej på fråga 2.

- På vilket sätt tror du att kunskapen kring anmälningsplikten kunde bli större hos dem som arbetar med barn?
- Görs idag anmälningar i tillräckligt stor omfattning?
  Om nej: vad tror du att detta beror på?
- Har du själv hamnat i situationer där du önskat att dina kunskaper kring anmälningsplikten varit större?
  Om ja: hur hanterade du situationen?

- Har ni diskussioner i er verksamhet kring anmälningsplikten?
  Om ja: vill du berätta?
  Om nej: önskar du att sådana diskussioner fanns?
- Finns idag något samarbete mellan förskolorna i kommunen och socialtjänsten?
  Om ja: hur ser detta ut?
  Om nej: önskar du att det fanns ett sådant?
- Anser du att du besitter tillräckliga kunskaper kring hur socialtjänsten hanterar de anmälningar som kommer in till dem?
  Om ja: hur har du fått dessa kunskaper?
  Om nej: hur kan dina kunskaper kring detta bli större?
- Har ni någon handlingsplan kring hur en anmälan ska gå till?
  Om ja: hur ser denna ut?
  Om nej: önskar du att det fanns en sådan och varför?
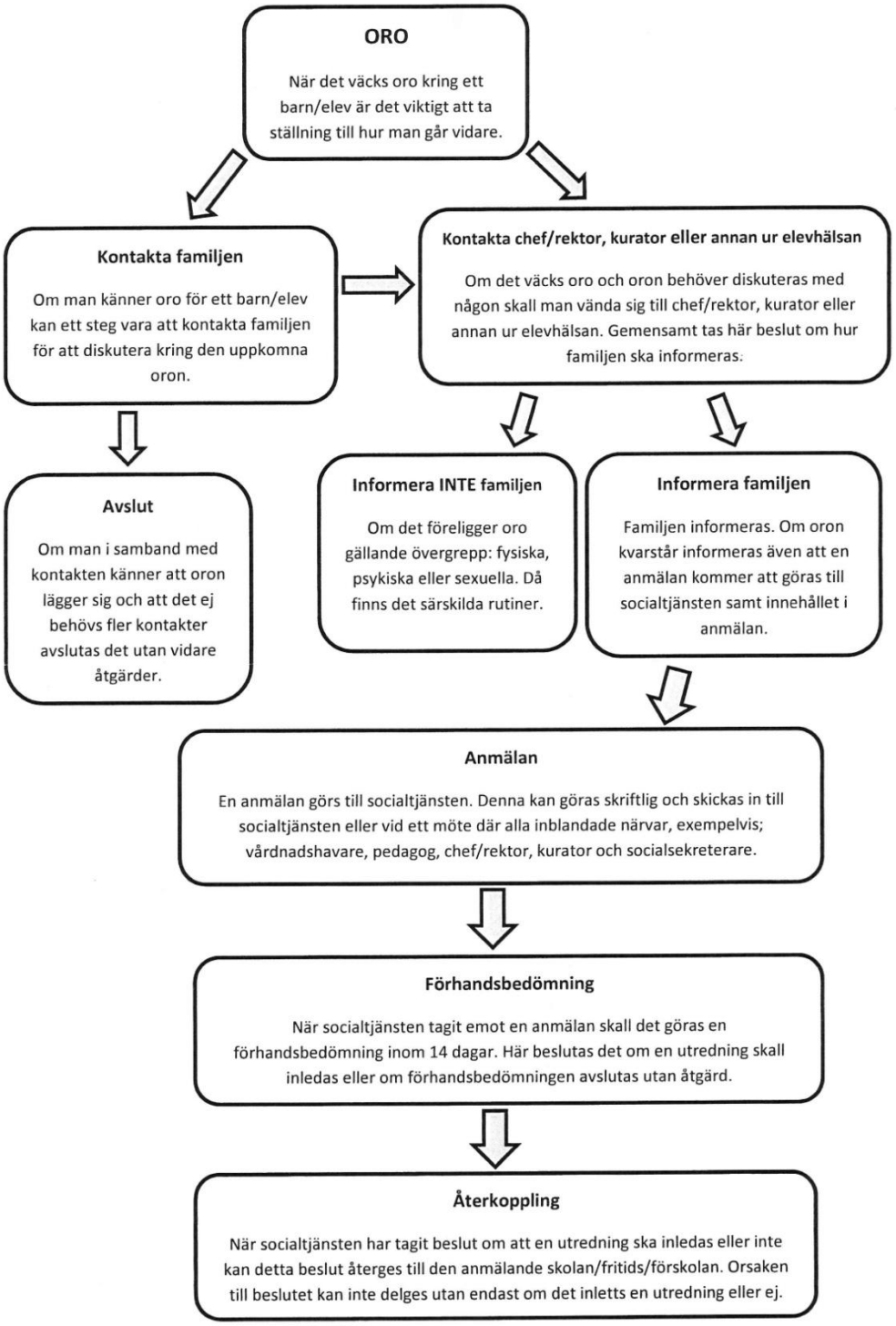
Bilaga 3. Handlingsplan.